

Kristine Lura

Født 1918 på Skjelbrei i Høyland

Gift med Olav Lura

To barn

Husmor

Kristine Lura vokste opp på gård i Høylands fjellbygd. De var ti søsken, og åtte søstre. Tuberkulosen hadde herjet stygt i farens søskenflokk, men neste generasjon merket ikke noe til tuberkulosen. De har vært velsignet med god helse og lange liv. Arbeidslivet, med huspost, begynte tidlig. Hun skaffet seg erfaring fra flere hjem og møtte lykken på arbeidsplassen. Hun giftet seg med møllemester Olav Lura, fikk fem stebarn, to sønner og stort hus. De siste årene i Møllas historie pakket hun gryn i poser. Opp i gjennom er det blitt tid til å dyrke foreningsliv og gjestfrihet. Hver lørdag kl. 11.00 serverer hun nystekte vafler hjemme for venninner, det har hun gjort i 50 år.

BARNDOM PÅ SKJELBREI

Foreldrene mine hadde slått seg ned i Sandnes. Far jobbet på lageret til Idland. I 1911 hadde de tre barn. Da tok de beslutningen om å dra til fars barndomsheim på Skjelbrei og ta over heimegården. Far hadde da i løpet av ett års tid mistet fire unge søsken i tuberkulose, ytterlige to brødre var alvorlig syke og døde litt senere. Ene søsteren var ute i tjeneste som hushjelp, der fikk hun smitten i seg, ble syk og flyttet heim. Dette skulle vise seg å bli katastrofalt.

Mor gikk til fots med sitt flyttelass, barnevogn med høye hjul og tre småbarn, fra Sandnes til Skjelbrei. De flyttet til mormora på nabogården Skruds-Eikeland og bodde der mens nytt hus ble reist. De kunne ikke flytte inn i det gamle huset som var befengt med smitte, det ble revet. Og heldigvis dukket ikke sykdommen opp igjen. Jeg er født etter at tuberkulosen herjet på gården. Da var farmor død. Det ble sagt at hun døde av sorg. Vi bodde i nytt hus og var trygge på at smitten var borte.

På skolen stod vannbøtten med vannøse til felles bruk. Engang var bøtten tom, og noen tok bøtten og gikk til bekken og fylte den opp. Men da reagerte grunneieren. Han kom springende, treiv vannbøtten og slengte den i skolehusveggen med et brak. Elevene fikk beskjed om å holde seg unna bekken hans.

Vi hadde en god barndom, men en ting minnes jeg. Hvis det minket stygt på brødet før neste bakedag, supplerte mor skolenisten med potetkake. Det syntes jeg var pinlig, for andre kunne se at vi var brødlens. Sånn tenkte jeg den gangen.

UNGDOMSTID

Vi var mange søsken. Etter konfirmasjonen skulle vi prøve å klare oss selv. For jenter flest, så ble det å finne seg en huspost. Første tiden var jeg i huset hos en onkel, Bernt Skjelbred. Han var kirketjener, men spesielt kjent for engasjementet med å bygge opp Høyland bygdemuseum.

På den tiden, som ganske ung, var jeg med og krøp under Høyland kirke på «skattejakt». Dette var en sterk opplevelse. Andre som var til stede, var onkel Bernt og Teodor Dahl. Ja, presten Kvasnes var nedi kjelleren han og. Jeg husker at forfatteren egentlig var litt skvetten. «Eg vil opp igjen, her lukter det evigheter», uttrykte han. Men hendelsen har han beskrevet i boka «Under Jærens himmel», 1943. Jeg lar han fortelle:

«Det var Bernt Skjelbred som gjorde funnet. Det største kulturhistoriske funn som er gjort på Jæren i senere tid. En kirke som ligger gjemt i kjellerskuggene, en kirke som på sett og vis lever videre som underbunn for en annen kirke. En som reistes på den.

Jeg har vært i dette eventyrriket og sett. Det var en merkelig og en stemningsveldig oppleveling.

I lykteskinnet lyste og smilte det fra en verden av vidunderlig rosemaling - bortover, innover under hele det svære golvet. Det var som den gamle kirken vaknet opp, når den fikk lys på seg, som den smilte et tungt, rart rosesmil. Den er vanhelliget - men likevel bevart. Slik ville skjebnens ånd det. Den vilde berge den, og så ble den liggende som et fedrenes livsunderlag i den kirken som bygdes.

En skjult helligdom, gjemt for øyet og sinnet, vekke som fedrene. Men den lever videre som fedreneånden.

Slik kan kulturverdier bli reddet. En hadde funnet å måtte nytte de gamle kirkestokkene - så de ble berget for all tid. En vørte ikke mer på dem. De skulde tilhøre skuggene og kjelleren - de var revne og ferdig...

Men de vakner som et eventyr i den svarte kjelleren, når de får lys på seg. De toner lik gamle salmer, de rosehelgete stokkene. Salmer fedrene sang inn i dem mens århundrene skred over kirkens møne- også i tunge og harde tider for folket.»

Jeg fortsatte i nye husposter i Sandnes. Det var mye å lære om husstell, både om enkelt hushold og om skikker og seder fra finere hjem. Det var nok mer klasse-skilte utover 1930-tallet, enn i dag. Til slutt kom jeg til enkemannen Olav med fem halv voksne barn. Fire av barna var forlovet, mens den yngste, Gerd, bare var 11 år.

Skjebnen ville at i dette huset skulle jeg bli værende.

KROSSENS HAVREMØLLE

Olav var møllemester. Vi giftet oss og fikk to sønner sammen. Det ble i alt en stor familie, men de eldste barna hadde stiftet egen familie. Bolighuset lå vegg i vegg med mølla. Og denne ble drevet som en familiebedrift. Den første tiden var faren og grunnleggeren Thomas og alle de tre sønnene, aktive i mølledriften. Anlegget omfattet Krossens Havremølle, foruten dypvannskai og silo i Vågen. Der var ganske mye liv og røre.

Vi bodde i første etasje, bror til mannen og familien hans i andre etasje. I tredje etasje hadde ungene sove-

rom, to rom på hver familie. Huset var utstyrt med radiatorer, og varmen fra mølla sørget for oppvarmingen. Det var et stort hus, og mye støv fra mølla og mye å vaske. Trappene for eksempel måtte holdes i orden. Jeg var ung og sterk den gangen.

Mølla er først og fremst kjent for havregrynproduksjon, men også kli og havremjøl ble produsert.

POLIO OG POLIOFORENINGEN

Sønnen Øyvind gikk i barnehagen på den tiden polioepidemien brøt ut tidlig på 1950-tallet. Han var en blant flere barn i barnehagen som ble syke. Sykdommen var smittsom, og på den tiden fantes ingen vaksine. Ingen visste årsaken til smitten. Ryktene gikk om død og smitte. Jeg merket at mange var redde smitte og styrte unna oss. Det var ei fæl tid, for de var så redde oss at det var ei stor gru. Dette ble det siste polioutbruddet i Sandnes. Dessverre døde et barn.

Øyvind kunne ikke gå da han kom fra sykehuset, tre år gammel. Men så en morgen kom han stabbende over golvet, det er det største øyeblikket i mitt liv. Han har gått gjennom litt av hvert. Han har aldri klagd.

Gutten vår har klart seg godt, har alltid vært i arbeid, men nå er han uføretrygdet. Sykdommen er kjent for seinvirkninger som kan slå ut en generasjon senere.

Kari Birketvedt tok initiativ til polioforeningen i Sandnes. Hun hadde ei søster i Oslo, og hun var engasjert der. Jeg var aktiv så lenge foreningen varte. Vi skiftet på vervene, jeg var med i styret og ei tid formann. Foreningen holdt opplysningsmøter og hadde årlig basar. Pengene ble sendt til hovedforeningen

i Oslo. Senere utpå 1950-tallet skjedde en stor nyhet: Jonas Salk presenterte vaksine mot polio, og etter få år kunne poliovaksinen bli en del av barnevaksinasjonsprogrammet. Dermed er det blitt kontroll på denne sykdommen. Polioforeningen hadde gjort sitt og kunne legges ned.

GLAD LEK MED BARN

Vi hadde stort hus og mange rom å holde i orden. Men leken var viktig. To smågutter vokste opp. I mange år stod det en stor heisekran i stuen. Faren Olav var konstruktør. Som mølleeier hadde han erfart at det var smart å være kreativ og åpen for nye løsninger. En vindusviskermotor var drivkraften og koplet til kontakt og støpsel. Morfaren hadde laget en naturtro sekketralle, og jeg sydde 20 sekker av hvitt vendatøy. Gutten som styrte kranen, satt ved siden av kranen på et sykkelsete montert på ei fjøl. Mange har vært innom og lekt. Dette var 1950-tallet, og det var ikke all verdens leketøy på den tiden. Nå har vi overlevert det hele til Vitenfabrikken.

Vi hadde hytte på Kylles i mange år. Ungene og jeg bodde på Kylles hele sommeren, mens Olav kom opp etter arbeidstid. Jeg husker at det regnet mye. Mange ganger var det sorpete, hjelpe meg!

På Kylles laget jeg en rull av havrekjeksdeig, la den i kjøleskapet, natten over og brukte kniv og skar skiver. Jeg hadde visst ikke kjevle der den gangen, men havrekjeks ble det.

Olav likte å fiske aure og ål i Kyllesvatnet. Han fisket med stang, likte ikke garn, men ålen kom fra en nabo som hadde teine. Mange ganger hadde han med

Lekekran til møllerens barn. Hele familien deltok i prosjektet med å lage en lekekran for ungene til Kristine og Olav Lura. Faren bygde kranen, Kristine sydde «grynsekker». En vindusviskermotor sørget for at heisekranen kunne heise og flytte sekkene.

Fotografi: Jærmuseet/Sigbjørn Stangeland

Fra slektsstevne på Skjelbred. Kristines nevøer prøver fiskelykken i Skjelbredtjønna, mens hun selv sløyer auren. Fotografi: privat eie, fotograf ukjent

seg kompisen, som var sorenskriver. De fisket og oppførte seg akkurat som unger og fikk alltid mye fisk. Jeg var så lei av den fisken. Fi, den auren! Mens Olav, han slapp det han hadde i hendene og gikk til vannet så sant anledningen bød seg, for å hente inn flere fisker.

HEIMEVÆRENDE HUSMOR OG FORENINGSKVINNE

Det var nok å henge fingrene i. Jeg gjorde som husmødrene den gangen, satte min ære i å ha det rent og ryddig og lage god mat. Å stelle godt for guttene mine var veldig viktig.

Jeg var tidlig ute med å skaffe meg sertifikat, det har jeg hatt mye glede av i alle år.

Husmoren fikk som regel tid til å engasjere seg i foreninger og lag, alt etter interesse og tilbud. Jeg har nevnt polioforeningen.

Midt på 1960-tallet var jeg blant initiativtakerne til å starte opp gamlehjemsforeningen i Sandnes. Vi var mange, hadde møte en gang hver måned og utlodning en gang hvert år. Formålet med foreningen var å samle inn penger. Gamle hjemmet lå i en gammel bygning i Storgaten. Rommene var umoderne og nedslitte. Det var mye som kunne forbedres. Blant mye annet utstyrte vi hvert rom med vask. Utviklingen gikk sin gang. De gamle lokalene hadde ikke lenger god nok standard, og beboerne ble flyttet over til Huset Vårt. Det var et stort fremskritt. Vi hadde gjort vårt og kunne rette blikket videre.

Et annet engasjement var Sinnslidendes Venner. Dette var en stiftelse med utspring fra Stavanger, tror jeg. Psykisk helsevern var annerledes den gang. Vi dro regelmessig til Dale, tre - fire stykker, og serverte kaffe med medbrakte kaker og underholdning i dagligstuen. Tilbudet til beboerne ble adskillig bedre da velferdsbygget på Dale ble tatt i bruk. Da falt tilbudet vårt naturlig bort.

Høyland helselag har engasjert meg i mange år, og der er jeg fortsatt aktivt medlem. Det store prosjektet var jo å få på plass eldresenteret Mossiges Minde. Det tok sin tid fra styrevedtaket om å bygge et eldresenter, til det kunne tas i bruk. Mange dugnadstimer har det blitt. Et av tiltakene jeg særlig har vært opp-tatt av, er middagsserveringen, og å få bringe middag ut til heimene der det er ønske og behov. Sjøl har jeg, som frivillig, kjørt middagsrute fast i mer enn 30 år, to ganger per uke. Å få levere ut nykokt middag til eldre, ensomme og skrøpelige mennesker har vært givende.

Mange var så takknemlige, for dette var eneste besøk de kunne regne med. Nå begrenser kjøringen min seg til å hente eldre til den faste middagsserveringen på Mossiges Minde tre ganger i uka.

I senere år har jeg sluttet meg til Høyrepensjonistene. Det er jo bare kjentfolk og veldig fint å møtes. Vi samles på Skeianetunet en gang hver måned. Selv om vi er eldre, har vi klare meninger. I desember er det julemøte med middag, og på sommeren har vi årlig utflukt til Forsand.

POSEPAKKEJOBBS PÅ MØLLA

Mølla ble lagt ned i 1988. I mange år ble grynene levert i store 50 kg-sekker. Men så ble det bestemt at havregryn skulle leveres i poser på 750 gram direkte fra mølla, jeg tror dette må ha vært først på 1980-tallet. I alle fall, mølla konstruerte egen posepakkemaskin og fikk patent på denne. Til å pakke gryna i den nye embal-

*Kari og Kristine Lura pakker havregryn på siste produksjonsdagen til Krossens Havremølle i Sandnes, 28.04.1988.
Fotograf: Jærmuseet/Målfrid Grimstvedt*

lasjen ble familiens kvinner utfordret. Jeg var én av dem som tok utfordringen. Det var ingen heldags jobb, men kanskje hver 14. dag var det aktuelt å gå til en trivelig jobb.

LØRDAGSGJESTER

Jeg likte ikke å gå til Sandnes, slik mange gjorde, på lørdagene. Fru Birketvedt bodde i nærheten, i Fredheimsbygget. Vi var mye sammen, og hun stakk innom og fikk seg kaffe, havrekjeks eller vafler. Andre som bodde i nærheten fulgte opp. Det startet nok på 1960-tallet, og senere har det bare blitt en tradisjon. Lørdagsmorgen lager jeg fortsatt vaffelrøre og steker vafler. Det har blitt mange rører etter hvert. Til å begynne med var jeg yngstemann, og veldig mange av lørdagsgjestene er falt fra. Nye dukker heldigvis opp, slik at de fleste i laget nå er yngre enn meg. Så lenge vi hadde hytte, reiste vi alltid til Kylles, så snart vi hadde fått ut gjestene.

Lørdagstreffene mine kan feire 50-årsjubileum. Det går mot 2 500 venninnetreff. Menyen har alltid vært enkel, kaffe med vafler eller av og til havrekjeks, ikke noen utskielse der. Vi er en fast gjeng på fem til seks stykker, og så kommer det kanskje én til to ekstra. Praten går livlig om trivielle saker. Ruth har som regel et lite dikt å dele med oss, og sørger hun for at vi andre får kopien.

SKRIVELYST OG SKRIVEGLEDE

Jeg har likt å skrive, det sitter i fra barnelærdommen. Opp gjennom årene har det blitt utallige sanger til bryllup og konfirmasjon for slekt og venner. Skrivning faller lett for meg. Det har også blitt noen prologer.

Kristine Lura på talerstolen under Eldres uke, høsten 2001 i Sandnes Kulturhus. Hun holder en flammende appell til den store forsamlingen. Fotografi: Privat eie, fotograf ukjent

For få år siden holdt jeg appell / prolog på Eldres uke i Kulturhuset, der det visst var 600 frammøtte. Det var ganske rart å forholde seg til en så stor forsamling, men det gikk veldig greit. Vi blir visst bare tryggere og tryggere uti alderdommen.

Tidligere hadde Mossiges Minde sin årlige revy. Vi var ei arbeidsgruppe som diskuterte innholdet, og så

var det min oppgave å skrive ned teksten. Det var ei fin tid, men så ble det verre å skaffe «skuespillere», og da måtte vi bare legge ned og avslutte.

ALDERDOM

Jeg bodde sentralt i Storgata helt til kommunen overtok eiendommen. I dag er Krossens Havremølle en del av Vitenfabrikken og Jærmuseet. Bolighuset skulle restaureres og jeg måtte ut sist på 1990-tallet. Jeg fikk meg en ny leilighet nord i byen, men dette passet meg ikke helt, var vant med at folk bare stakk innom. Steadet nord i Parkveien føltes mer avsides. Da jeg nærmet meg 90 år, søkte jeg meg inn på Mossiges Minde til en lettstelt leilighet. Slik ble det.

Jeg er heldig som har to søstre i byen. Vi er mye sammen, spesielt lørdagskvelder og i helgene. Jeg er eldst og sjåfør. Ei er nesten min nabo her på Mossiges Minde, og det er fint å slippe å føle seg ensom.

Ellers stikker sønnene innom. De kommer fast på tirsdagsbesøk. Den kvelden går jeg aldri ut, for da er jeg opptatt.

Helsen er så bra at jeg ikke trenger hjelp i dagliglivet. Jeg steller leiligheten selv og benytter tilbud på senteret.

I min alder merker en nok at alderen kommer sigende smått om senn. Det er viktig å komme seg ut og gå i naturen. Vi har som regel våre favorittområder. For meg er det stien rundt Gasketjernet, området ved SI-hytta i Melsheia eller strandtur på Sele.